

BOTA E KRIJUESIT NË DIASPORË (II)

TE POEZIA KAM GJETUR NDIHMË

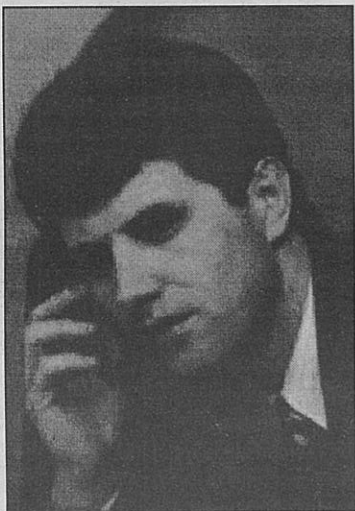
Një çast ëndërron t'i veshë malet e zbardhura nga dëborë me blerim e lule dhe çastin tjetër do t'i çajë në mes me një "grusht të fortë". Kjo ndodh sepse poeti jeton më afër se kushdo tjetër me fatet dhe fatalitetet e njeriut.

BOTA SOT: Z. Marinaj, libri juaj më i ri "Ana tjetër e pasqyrës", botuar në Dallas të Amerikës, sapo ka dalë nga shtypi. Si ju ka lindur ideja për një libër bisedash të tilla, dhe a mendoni se ia keni arritur qëllimit?

GJ. MARINAJ: Ideja për ta botuar librin në fjalë më është shfaqur relativisht vonë. Unë gjithnjë argëtoj mendimin se formula më e domosdoshme për rritjen e diapazonit kulturor të njeriut është edukimi i pandalshëm në sa më shumë fusha të jetës që të jetë e mundur. Duke qenë i ndërgjegjshëm se koha dhe njeriu kanë punuar vazhdimisht për ne, mbetem një mirënjohës i madh për mësimet që kam nxjerrë nga magjia e mendjeve dhe e veprave më të ndritura shqiptare dhe botërore. Gjithmonë më kanë pëlqyer reagimet, kërkimet dhe eksperimentet si me të bukurën, ashtu edhe me të panjohurën. Shtresat e niveleve për përfundimin e këtij libri me intervista kanë qenë krejt të ndryshme nga ato të publicistikës tradicionale. Në fillim, nuk kam punuar fare me shqetësimin se patjetër duhej konsideruar potenciali universal i të intervistuarve. Sidomos në intervistat e para, as që e kam pasur publikun në mendje. Vetëm më vonë, kur botimi i një përmbledhjeje si kjo m'u shfaq si ide, kam filluar të debatoja me veten për strategjinë e punës. Deri në atë kohë, pyetjet i bëja tamam me sineritetin që dy të panjohur i bëjnë njëri-tjetrit gjatë një udhëtimi të përbashkët me tren ose avion. Të intervistuarit i pyesja vetëm rreth atyre pikave që seriozisht dëshiroja të dija diçka rreth tyre. Ky joformalitet ka ndikuar që intervistat të dalin disi "eksentrike" si në seleksionimin e të intervistuarve, ashtu edhe në natyrën e pyetjeve që u kam drejtuar personaliteteve në fjalë. Më vonë, natyrisht, mirënjohja dhe respekti im ndaj lexuesit dhe të intervistuarve gradualisht ka fituar gravitetin profesional që kërkon gazetaria e vërtetë. Për sa i përket arritjes së qëllimit, për hatër të Hemingueit, i cili thoshte: "Sa më të mirë të jenë shkrimtarët, aq më pak flasin për veprat e tyre", gjykimin po ia lë lexuesit.

BOTA SOT: Ju keni fituar emër si dashurues i jorëndomtë i poezisë. Sa e vështirë ka qenë për ju të merrni kohë nga poezia për t'ia dedikuar atë një libri me prozë publicistike, pra me intervista?

GJ. MARINAJ: Po. Mua poezia ma ka dhënë atë botë që Zoti u ka dhënë njerëzve që i besojnë pa kushte Atij. Poezia ma ka drejtuar shpirtin drejt përsosjes, më ka dhënë shpresë, ma ka dhënë besimin se çdo sakrificë për të është më se e vlershme, më ka bindur se ajo është një ndër rrugët më të

sigurta drejt parajsës së artit-venedit, ku poetët e vërtetë shprejnë ta gjejnë pavdekësinë. Te poezia kam gjetur ndihmë kur kam qenë i uritur, kur kam ndërë vobekje, tek jetoja faktin kur unë, familja ime dhe i gjithë populli i ndershëm shqiptar po shkrihej në metrolugjinë e kuqe komuniste. Poezia ime më bëri të largohem nga Shqipëria, prej së cilës, kur u nisa, mora vetëm ca fotografi të familjes, pesë libra me poezi nga autorët tanë dhe një mal me mall të papërshkrueshëm.

Nuk ka ndonjë ndryshim të madh mes poezisë dhe poetëve, në krahasim me shpirtin e atyre njerëzve zemërbardhë që shpesh me vetëdije e lënë veten keq për t'i ndihmuar të tjerët. I vetmi ndryshim është se poezia dhe poetët janë edhe më të këllillë. Do të ishte mirë, pa dëshim, që poetët t'ia dedikonin të gjitha energjitë, gjithë pasionin dhe gjithë kohën e mundëshme poezisë dhe vetëm poezisë. Zbatimi i një praktike të tillë do t'i jepte letërsisë sonë një potencial poetik shumë më të fuqishëm nga kjo që gëzon sot. Por, kjo gjë, të paktën për mua, ka qenë dhe është e pamundur, sepse edhe shpirti i poetit i ka efektet e tij anësore; ai do që të shpërthejë në drejtime të reja, të ndërmarrë aksione të natyrës aventuriere e të komunikojë me gjithësinë në gjuhën superiore të artit. Shpirti i poetit nuk mund të konsiderohet kurrë një ushtar i bindur i arsyes së poetit që, idealisht, do të duhej ta komandonte deri diku atë. Ai është tepër i brishtë një moment dhe po aq i furishëm momentin tjetër. Një çast ëndërron t'i veshë malet e zbardhura nga dëborë me blerim e lule dhe çastin tjetër do t'i çajë në mes me një "grusht të fortë". Kjo ndodh sepse poeti jeton më afër se kushdo tjetër me fatet dhe fatalitetet e njeriut. Njeriu është eprori më i pranueshëm i shpirtit të poetit. A ndjehem fajtor që poezisë së mirëfilltë i kam hyrë kështu në hak (?), do të pyesnit ju. Jo, vërtet jo. Unë kam intervistuar personalitete të jashtëzakonshme për lexuesit e sofistikuar dhe ata mesatarë njëherësh. Pra, me fjalë të tjera,

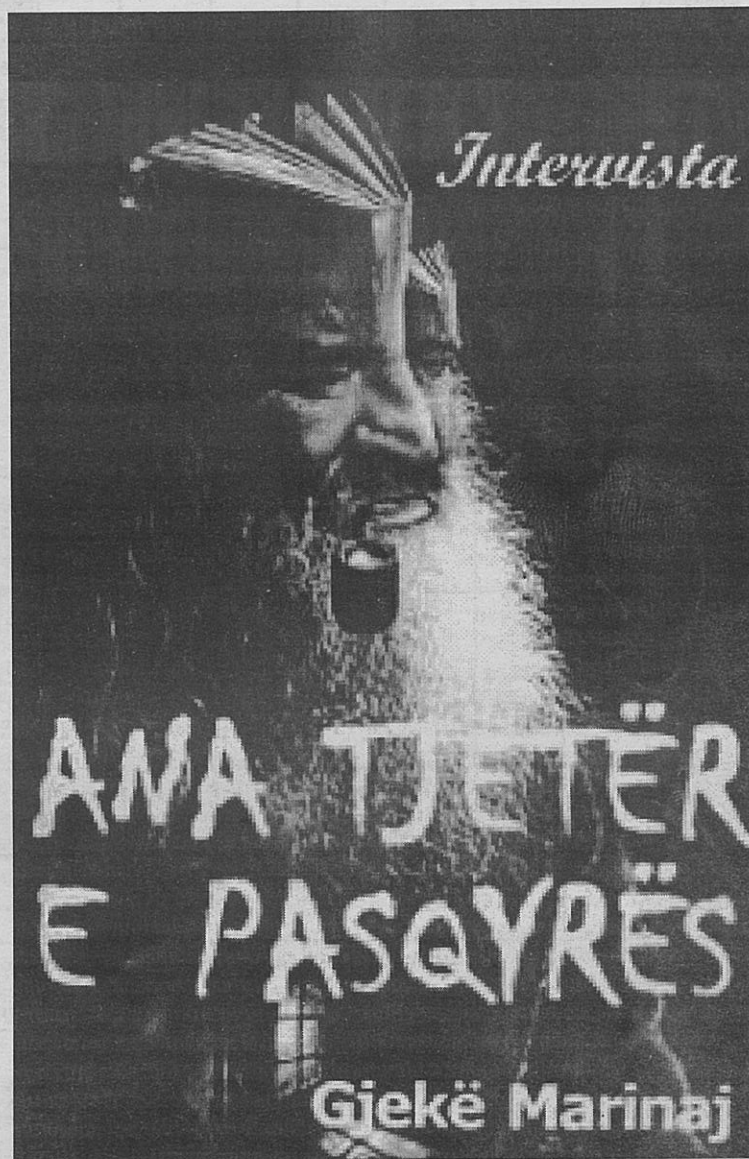
unë kam biseduar me njerëz për njerëzit, që do të thotë se një punë e tillë e ka poezinë brenda vetes.

BOTA SOT: Librat me intervista shpesh vuajnë nga një konotacion vetëlavdërimi që u jepet të intervistuarve. Në librin tuaj, ama, ju keni mundur t'i shmangeni këtë eveniment. Si e keni arritur këtë?

GJ. MARINAJ: Është e vërtetë ajo që thoni. Kjo zakonisht ndodh me njerëz të kalibrit të vogël nga pikëpamja intelektuale. Shmangia e lëvdatave ka meritën e saj në këtë libër, por jo meritën time. Ajo u takon të 31 të intervistuarve, të cilët u treguan aq seriozë në përgjigjet e tyre. Në të vërtetë, problemi i vetëlavdërimit i kalon caqet e intervistave publicistike. Sidomos këtë dekadën e fundit kam vënë re se disa njerëz, në vend se të dëgjojnë, orvaten të thonë diçka dhe në vend që të lexojnë diçka, lëshohen të shkruajnë... Kjo është si të përpqesh ta ndërtosh katin e dytë të një pallati para se të kesh ndërtuar katin e parë të tij. Ndoshta pikërisht në qendër të këtij rrethi problematiko-shoqëror mund të kërkohen arsyet që sot gojtarisë, si një barametër që dikur peshonte civilizimin e njeriut, i ka rënë disi vlera. Për mua, sidoqoftë, arti oratorik mbetet i një rëndësie të lartë. Eksplorimi i mendimeve të mëdha dhe shprehja e tyre në mënyrë spontane janë dhe do të mbeten cilësi esenciale të njeriut intelektual. Shumë prej të intervistuarve që kam përmbledhur në librin "Ana tjetër e pasqyrës" kam parë se gëzojnë aftësi të jashtëzakonshme të mendimit kritik. Ajo që më ka çuditur edhe më shumë është se ata, në mënyrë krejt natyrale, krijojnë metafora të skalitura me mjeshtri dhe i përdorin ato si elemente ilustruese në të mirë të argumenteve që ata jepnin në lidhje me pyetjet që u bëja.

BOTA SOT: Në librin tuaj gjendet një përbërje e pasur personalitetesh nga profesione të ndryshme, dhe kjo mund të themi se ia ka dhënë atij destinacionin e dëshiruar! Në mos është pikërisht arritja e destinacionit të dëshiruar ajo që "fshihet" pas titullit "Ana tjetër e pasqyrës"?

GJ. MARINAJ: Në titullin e librit, natyrisht, pasqyra ka një definitet të përafërt, por më të komplikuar se një sipërfaqe e rrafshët që zotëron mundësinë për të formuar një imazh virtual të objektit që gjendet para saj. Aty kemi të bëjmë më tepër me një përbërje humane që me besnikëri reflekton ose jep ngjyrat dhe vlerat e vërteta të njerëzve tanë. Këta të 31 të intervistuar janë mostër e substancës që përbën anën tjetër të kësaj pasqyre. Ne shkojmë pranë rezultateve të punës së tyre për ta parë veten, me shpresë se do të

jemi të kënaqur me imazhin e vetes që shohim aty. Mirëpo, nganjëherë e harrojmë faktin se sado të bukur (në kuptimin estetik) ose të mirë (në kuptimin etik), sado të pasur (në kuptimin ekonomik), sado të demokratizuar (në kuptimin politik) të jemi, po të jetë e turbullt, e qorruar, ose e tymosur ana tjetër e pasqyrës, reflektimi i vetes do të na linte për të dëshiruar.

BOTA SOT: Libri në fjalë është një e re në librat me intervista në letërsinë shqipe. Sa e vështirë është të shkruash një libër të këllillë, apo më mirë të themi sa e vështirë ka qenë për ju realizimi i këtij projekti gazetar?

GJ. MARINAJ: Ju e thatë saktë. Librat me intervista janë krejt të rrallë në letërsinë shqipe. Unë mund të them që në mëngjes, kur gazetarëve u ndahen detyrat, intervistat janë gjëja e fundit që ata dëshirojnë t'u ngarkohet si detyrë e ditës. Intervistat sjellin vështirësi nga më të ndryshmet në punën e gazetarit. Së pari, personalitetet e mëdha kanë rrjetin e tyre publicistik. Sa më i famshëm të jetë njeriu që ke interes ta intervistosh, aq më e madhe është vështirësia për t'u takuar dhe biseduar me të. Së dyti, kur i drejton mikrofonin tjetrit, do të thotë që mbi 90 për qind e punës është e përfunduar, sepse është detyra e gazetarit që ta njohë dhe ta studiojë mirë të intervistuarin nga më shumë se një anë, për të qenë i gatshëm për bisedën. Pika e tretë e procesit të intervistimit ka të bëjë direkt me aspektin e aftësive profesionale të gazetarit për ta bërë të intervistuarin partner në bisedë. Është fjala për fshirjen e asaj vijës së padukshme që ndan të

intervistuarin nga intervistuesi. Gazetari me përvojë e ndjen mirë kur e arrin një gjë të tillë, sepse ajo përbën ndër bukuritë më absolute në punën e tij. Këto janë disa prej vështirësive që edhe unë, si të gjithë gazetarët e tjerë në punën e tyre, kam pasur gjatë ndërtimit të këtij libri. Megjithatë, kjo nuk do të thotë se të ashtuquajturat "gjëra të vogla" të gazetarisë nuk kanë shtuar presion profesional në punën time. Natyrisht, respekti i madh që gëzoj për ata që kam arritur t'i intervistoj, më ka ndihmuar që t'i bëj ata të duken sa më mirë në paraqitjen e tyre. Aplikimi i metodave që kam ndjekur ka qenë mjaft efektiv në punën time. Ndërrë tjetra, mund të them se jam munduar me gjithë shpirt që mirësia që do të sillte intervista të jetë sa produkt i pyetjeve të mia, aq edhe produkt i përgjigjeve të të intervistuarve. Këtë e kam kërkuar te puna ime, sidomos në kriteret e arsytimit analogjik që duhet bërë rreth pyetjeve, si dhe te thellësia që kam tentuar, përkundrejt labirinteve të çështjeve sensitive e personale të intervistuarve, sepse dihet që e vërteta në gazetari nuk është gjithmonë objektive. Për individin, e vërtetë është vetem ajo që beson ai ose ajo. Vëçanërisht për problemet personale, sociale dhe politike, përkufizimi i së vërtetës mund të jetë i ndryshëm për këdo. Por, pikën kulmore të vështirësive që kam pasur në punën me këtë libër e ka prekur seleksionimi i intervistave. Për ta respektuar lexuesin dhe kërkesat e mia profesionale, më është dashur t'i botoj vetën 31 intervista nga 73 të intervistuar. Ky ka qenë një konkluzion mjaft i vështirë për mua.

Intervistoi: Sh.D.